

Research Paper

Multidimensional Aspects of Religious Conversion Process from the Experience of Christianized Iranian Asylum-seeking Women in Eskişehir/Turkey

Rayehe Mozafarian^{1*}, Fuat Güllüpinar²

1. Ph.D. of Sociology, Department of Sociology, Faculty of Literature, Anadolu University, Eskişehir, Turkey

2. Ph.D. of Sociology, Professor of Department of Sociology, Faculty of Literature, Anadolu University, Eskişehir, Turkey

Received: 2023/09/25

Revised: 2024/04/21

Accepted: 2024/04/22

Use your device to scan and read the article online

DOI:

[10.30495/jzvj.2024.32498.4073](https://doi.org/10.30495/jzvj.2024.32498.4073)

Keywords:

Religious Conversion, Iranian Women, Islam, Christianity, Religion, Iran.

Abstract

Introduction: This article aims to take a fresh look at the theories of religious conversion with a qualitative approach using semi-structured in-depth interviews with converted Iranian refugee women.

Methods: This research is a qualitative method in which the theories of religious conversion are critiqued through the analysis of semi-structured interviews. The data analysis was conducted using MAXQDA10 software. Finally, the theories were examined using various categories.

Findings: Many theorists have addressed the issue of religious conversion. These theorists can be divided into two classical and modern groups. They divided converts into passive and active groups according to the nature of their actions at the moment of their faith. One of the complete and classified theories that have addressed the issue of religious conversion is Kilbourne and Richardson's theory, which combines the active and passive actions of converts. Using the semi-structured interviews conducted with 27 Christianized Iranian female asylum seekers, the active-passive dual view of the converts' actions is examined. This article analyses how the constantly dynamic process of religious conversion is represented to provide a multidimensional view of this topic. Both the active and passive actions of these women related to the first moment of religious conversion or the process of becoming a Christian. It follows that 1. religious conversion is always a dynamic process 2. religious conversion can be active in some aspects and passive in others, and this fluid process will always continue, even after the establishment of the new religion 3. Religious conversion in active and passive terms has different types, which can be a combination of both, depending on the circumstances of each case.

Citation: Mozafarian R, Güllüpinar F. Multidimensional Aspects of Religious Conversion Process from the Experience of Christianized Iranian Asylum-seeking Women in Eskişehir/Turkey. Quarterly Journal of Women and Society. 2024; 15 (57): 113-126.

***Corresponding author:** Rayehe Mozafarian

Address: Ph.D. of Sociology, Department of Sociology, Faculty of Literature, Anadolu University, Eskişehir, Turkey.

Tell: +989359457776

Email: r.mozafarian@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

Religious conversion is usually an individual process involving a change in a person's worldview and affiliation, but it takes place within the framework of institutional procedures and social relations. Several definitions of religious conversion have been put forward. For example, the Encyclopedia of Psychology and Religion defines religious conversion as significant milestones in life associated with external or internal events (personality processes and traumatic events) that lead to a re-evaluation of life and a change in identity. And the biography breaks with the past" (1). Lofland and Stark (2) have introduced an approach to religious conversion that emphasizes this process's complexity and far-reaching consequences. The two sociologists agree that religious conversion occurs over time and involves various dynamic elements. They propose a motivational model based on the events that lead to conversion. Greil and Rudy went further in their 1984 paper (3) and concluded that there is no such thing as a conversion process. However, there are as many organizational contexts where religious conversion occurs as there are religious conversion processes. Based on Greil's advice, it may be necessary to rethink modern interpretations of religious conversion to see broader aspects of this topic and focus more on individual and social interactions. Simply put, religious conversion can thus be seen as a constantly dynamic process.

Since 1920, several theories regarding religious conversion have been developed. According to these theories, people who have been converted are divided into active and passive approaches. This research offers a criticism of this classification. Richardson and Kilbourne's theory is the most complete one that studies the concept of passive and active together. While studying the process of women's religious conversion, the researchers of this article noticed the extent and diversity of women's participation in church activities, and by returning to previous theories, they found that the separate classification of active and passive

concepts needs a theoretical revision. Therefore, by examining Richardson and Kilbourne's theory and conducting interviews, women are trying to open a new window to the theorizing of religious conversion. In short, the results of these two integrations show that a converted person cannot be considered passive or active based on the moment of absolute faith, rather, religious conversion is a process in which a person can take different actions at different stages. The formation of this critique was influenced by women's diverse and extensive involvement in church activities.

Methods

This article is based on a study conducted in Eskişehir. "Eskişehir" is one of several cities that host refugees in "Turkey". In this study, various churches in this city were visited repeatedly between 2019 and 2022, and observations and in-depth interviews with 27 Iranian women from these churches were recorded. This research is a qualitative method in which the theories of religious conversion are critiqued through the analysis of semi-structured interviews. The data analysis was conducted using MAXQDA10 software.

Findings and discussion

Based on what was gleaned from the women's narratives, there were cases in which women acted passively at the beginning or in one phase of the faith and played an active role at another time, or vice versa. More specifically, the interviewees are not actively involved in all aspects of the conversion process. They may be active in worship but passive in evangelism. These differences show that when a believer with a salient characteristic enters a new religion, that characteristic may change so that the nature of the faith also changes. It should also be noted that the types of faith may occur in parallel or overlap.

In the types of faith extracted from the female respondents in this study, there are similarities with some elements in Richardson's theory. For example, evangelical faith is practiced by an acquaintance, but the point here is that other

types of religious conversion can occur in the same interaction.

However, there are criticisms of the theorists' classification, which will be summarized in the following cases using examples from current research:

- Without a structural institution like the church, conversion cannot be just an individual act but requires interaction between the individual and society.
- Therefore, religious conversion can be both internal and external at the same time, and it seems difficult to separate these two aspects.
- If we accept that religious conversion is a process, the division of converts into passive and active individuals based on the first moment of faith can be revised. Activities can be transformed and changed in situations and moments under the influence of internal and external factors, so a convert may have experienced other types of faith during the conversion process, some of which may be old. emerge after his conversion.

Conclusion

In short, the types of religious conversion have no specific limit, but each can interact with each other in different numbers and take place simultaneously. The division according to the type of verb (active/passive) of believers needs to be revised to clarify the place of activity in the stages and process of faith.

Considering examples in the four groups of evangelistic, miraculous, questioning, and involuntary does not mean that there are only these four classifications among believers, but other types can also be filtered out. On the other hand, other factors such as individual and social experiences also influence the type of faith. The main purpose of this article is to show the complexity of religious conversion. Therefore, it is not possible to make a categorization based on the initial belief moment without simultaneously considering individual, environmental, and social factors and integrating and interacting with each other. As a result, the findings show that 1. religious conversion is always a dynamic process. 2. The religious conversion can be active in some respects and passive in some parts at the same time, and this fluidity will remain

forever even after the choice of a new religion. 3. There are different types of active and passive conversion, which may be a combination of both, depending on the circumstances of the individual case.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All participants in the study participated in the study by filling out a consent form, and the researchers assured them that the results of the research were confidential.

Funding

All financial resources and costs for research and publication of the article have been paid by the authors and no financial support has been received.

Authors' contributions

The article is an excerpt from a Doctoral Thesis. The first author is a Ph.D. in sociology and the responsible author; the second author is the Supervisor.

Conflicts of interest

This article is taken from the Doctoral Thesis entitled "RELIGIOUS CONVERSION OF IRANIAN ASYLUM-SEEKING WOMEN IN THE PROCESS OF SEARCHING FOR IDENTITY: THE CASE OF ESKISEHIR" (Department of Sociology, Faculty of Literature, Anadolu University, Eskişehir, Turkey). This research is not in conflict with personal or organizational interests.

مقاله پژوهشی

جنبه‌های چند بعدی فرآیند تغییر دین از تجربه زنان مسیحی شده ایرانی پناهجو در اسکی شهیر/ ترکیه

رایحه مظفریان^{۱*}، فواد گولوپینار^۲

۱. دکترای بورسیه جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات، دانشگاه آنادولو، اسکی شهیر، ترکیه
 ۲. استادیار گروه جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات، دانشگاه آنادولو، اسکی شهیر، ترکیه

چکیده

هدف: مقاله پیشرو بر آن است تا با رویکردی کیفی و با استفاده از مصاحبه‌های عمیق نیمه ساختاریافته با زنان تغییر دین داده پناهجوی ایرانی نگاهی دوباره به نظریه‌های تغییر دین داشته باشد. این پژوهش از لحاظ روش کیفی است که در آن با استفاده از تحلیل مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته نظریه‌های تغییر دین را مورد نقد قرار می‌دهد.

روش: تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار MAXQDA10 انجام شده است. در نهایت با استفاده از دسته بندی‌های متفاوت نظریه‌ها مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

یافته‌ها: بسیاری از نظریه‌پردازان به موضوع تغییر دین پرداخته‌اند. این نظریه‌پردازان را می‌توان به دو گروه کلاسیک و مدرن تقسیم کرد. آنها ایمان آوردگان را براساس نوع اعمالشان در لحظه ایمان آوردگی به گروه‌های منفعل و فعال تقسیم کرده‌اند. یکی از نظریه‌های کامل و طبقه بندی شده‌ای که به موضوع تغییر دین پرداخته است، نظریه کیلیورن و ریچاردسون است که ترکیبی از کنش‌های فعال و منفعل است. اما نسبت به این نظریه و نظریه‌های پیشین نقدهایی وجود دارد که در این پژوهش با کمک مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته‌ای که با ۲۷ زن پناهجوی ایرانی مسیحی شده انجام شد، نگاه دوگانه فعال - منفعل مورد نقد قرار گرفته است. هر دو کنش فعال و منفعل این زنان مربوط به لحظه اولیه تغییر دین یا در روند مسیحی شدن اتفاق افتاده است. در نتیجه، یافته‌ها نشان می‌دهند که ۱. تغییر دین یک فرآیند همیشه پویا است. ۲. تغییر دین می‌تواند در برخی جهات فعال و در برخی بخش‌ها به طور همزمان منفعل باشد و این سیالیت برای همیشه حتی پس از انتخاب دین جدید رخ خواهد داد. ۳. تغییر دین به صورت فعال و منفعل انواع مختلفی دارد که با توجه به شرایط هر مورد می‌تواند ترکیبی از هر کدام باشد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۰۳

تاریخ داوری: ۱۴۰۳/۰۱/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۰۳

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

[10.30495/jzvj.2024.32498.4073](https://doi.org/10.30495/jzvj.2024.32498.4073)

واژه‌های کلیدی:

تغییر دین، زنان ایرانی، اسلام، مسیحیت، دین، ایران.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

* نویسنده مسئول: رایحه مظفریان

نشانی: دکترای بورسیه رشته جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات، دانشگاه آنادولو، اسکی شهیر، ترکیه.

تلفن: ۰۹۳۵۹۴۵۷۷۷۶

پست الکترونیکی: r.mozafarian@gmail.com

مقدمه

یافتن معنای دقیق تغییر دین نیازمند کار است. سال هاست که جامعه شناسان و روان شناسان با این موضوع سروکار دارند. از آغاز قرن بیستم، روانشناسان دانشگاهی به دنبال ورود به این حوزه بوده اند. تعاریف، رویکردها و انواع مختلفی از تغییر دین تعریف شده است. تغییر دین چالشی قدرتمند برای نظریه های جامعه شناختی در مورد رابطه بین جامعه و فرد است.

تغییر دین معمولاً یک فرآیند فردی است که شامل تغییر در جهان بینی و وابستگی های یک فرد است، اما در چارچوب رویه های نهادی و روابط اجتماعی رخ می دهد. تعاریف متعددی از تغییر دین ارائه شده است به عنوان مثال دایره المعارف روانشناسی و دین تغییرهای دینی را نقاط عطف چشمگیری در زندگی توصیف کرده است که با رویدادهای بیرونی یا درونی (فرایندهای شخصیتی و رویدادهای آسیبزا) مرتبط هستند، که منجر به ارزیابی مجدد زندگی، تغییر هویت و گسست بیوگرافی با گذشته می شوند» (۱). لوفلند و استارک^۱ (۲) رویکردی را برای تغییر دین معرفی کردند که بر پیچیدگی و پیامدهای گسترده این فرآیند تأکید دارد. این دو جامعه شناس اتفاق نظر دارند که تغییرات مذهبی در طول زمان رخ می دهد و عناصر پویای مختلفی را در برمی گیرد. آن ها مدلی انگیزشی را بر اساس توالی رویدادهایی که منجر به تغییر دین می شود، پیشنهاد می کنند. گریل^۲ در مقاله ۱۹۸۴ خود با رودی^۳ فراتر رفت و به این نتیجه رسید که چیزی به نام فرآیند تغییر دین وجود ندارد. با این حال، به تعداد زمینه های سازمانی که تغییر دین در آنها رخ می دهد، فرایندهای تغییر دین وجود دارد. شاید لازم باشد براساس توصیه گریل بازنگری مجددی به تفاسیر استخراجی مدرن از تغییر دین داشت تا جنبه های وسیع تری از این موضوع نمایان شود و بیشتر بر تعامل های فردی و اجتماعی متمرکز شد. بنابراین در نگاهی ساده می توان تغییر دین را فرآیندی دانما پویا دانست.

البته فرآیندی بودن تغییر دین بیشتر توسط نظریه پردازانی مانند رمبو مورد توجه قرار گرفته است. رویکرد رمبو به تغییر مذهب، طیف کامل فعالیت های مذهبی را پوشش می دهد و ترکیبی از بسیاری از مدل های قبلی ارائه می دهد. رمبو به جهانی شدن و نظریه فمینیستی، نظریه روایت و هویت، و حتی نظریه روانکاوی اشاره می کند. رمبو به دانشگاهیان در حال مطالعه موضوع تغییر دین پیشنهاد می کند که:

«مذهب» باید به عنوان یک پدیده متغیر در نظر گرفته شود که به نیازهای ساختاری، مکتبی، الهیاتی و فردی بالقوه و نوکیشان بستگی دارد. فرآیند تغییر دین شامل خواسته ها، شرایط و جهت گیری های قابل دگرگونه ای است. این ناشی از ماهیت گروهی است که فرد در آن قرار می گیرد و زمینه اجتماعی خاصی که در آن قرار دارد» (۴).

از سال ۱۹۲۰ نظریه های متعددی در خصوص تغییر دین شکل گرفت. این نظریه ها، افراد تغییر دین داده را در دو رویکرد فعال و منفعل طبقه بندی می کنند. این پژوهش نقدی دارد به این طبقه بندی. در میان این

نظریه ها، ریچاردسون و کیلبورن کامل ترین نظریه ایست که مفهوم فعال و منفعل را کنار هم مطالعه می کند. پژوهشگران این مقاله هنگام مطالعه بر روی فرآیند تغییر دین زنان متوجه گستردگی و تنوع مشارکت زنان در فعالیت های کلیسایی شدند و با بازگشتی به نظریه های پیشین دریافتند که طبقه بندی مجزای مفاهیم فعال و منفعلی نیاز به بازنگری نظری دارد. بنابراین با نگاهی به نظریه ریچاردسون و کیلبورن و استفاده از مصاحبه زنان تلاش دارند دریچه ای تازه به نظریه پردازی تغییر دین باز کنند. به طور خلاصه نتایج این دو ادغام نشان می دهد که نمی توان یک فرد تغییر دین داده را براساس لحظه ایمان مطلق منفعل و یا مطلق فعال دانست بلکه تغییر دین فرآیندی است که در آن شخص می تواند در مراحل مختلف کنش های متفاوتی داشته باشد. زنان به دلیل حضور متنوع و گسترده در فعالیت های کلیسایی به شکل گیری این نقد کمک کردند.

روش و ابزار پژوهش

این مقاله براساس تحقیقی تنظیم شده است که در شهر اسکی شهیر انجام شده است. "اسکی شهیر" یکی از چندین شهر میزبان پناهجویان در "ترکیه" است. در این مطالعه، از کلیساهای مختلف این شهر بین سال های ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۲ مکرر بازدید شد و مشاهدات و مصاحبه های عمیق با ۲۷ زن ایرانی از این کلیساها ضبط گردید. در این پژوهش با توجه به تفاوت روش های کیفی، از رویکرد سیستماتیک و تحلیلی اشتراوس و کوربین برای به دست آوردن پاسخ مناسب استفاده شده است. در فرآیند ساخت نظریه زمینی، براساس این روش، داده های جمع آوری شده به مفاهیم کدگذاری شده تبدیل شده و در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی به هم متصل می شوند. داده ها از طریق مصاحبه عمیق و با طرح سوالات نیمه ساختاریافته گردآوری شده اند. تحلیل داده ها نیز با استفاده از نرم افزار MAXQDA10 انجام شده است.

چارچوب و پیشینه نظریه ها

تغییر دین در ابتدا فصل مشخصی در مطالعات نظری و تجربی روانشناسی و روانپزشکی بود. دیدگاه های اولیه، به شدت تحت تأثیر تبیین های الهیاتی، تغییر دین را بیشتر یک پدیده فردی می دانستند تا اجتماعی و تأثیر آن را بر تغییرات شخصیتی مورد مطالعه قرار می دادند. از دهه ۱۹۶۰ علاوه بر روانشناسان، سایر اندیشمندان حوزه علوم اجتماعی هم شروع به مطالعه در زمینه تغییر دین کردند.

در طبقه بندی مبتنی بر ظهور نظریه های تغییر دین، آن ها را می توان تحت دو پارادایم کلاسیک و مدرن قرار داد (۵). نظریه پردازان تغییر دین چه کلاسیک باشند و چه مدرن، تغییر دین را براساس نوع واکنش اولیه نوکیشان به دو گروه فعال و منفعل تقسیم می کنند (یکی از تنها نظریه - پردازانی که سعی در ارائه دیدگاه ترکیبی دارند، کیلبورن و ریچاردسون

جوینده می شود و به دنبال یافتن یا بازیابی معناست. در این دیدگاه عواملی مانند شبکه های اجتماعی در رتبه دوم قرار دارند.

3 -Rudy

1 -Lofland and Stark

۲ - گریل Greil محقق است که نظریه خود (Spoiled Identity) را از منظر هویت ارائه می کند. او بر این باور است که وقتی هویت یک فرد مخدوش می شود،

ریچاردسون با همکاری کیلبورن^۳ مقایسه مفصلی از پارادایم‌های کلاسیک و مدرن ارائه می‌دهد. آن‌ها این تقسیم‌بندی را اینگونه توضیح می‌دهند: «در پارادایم کلاسیک، تغییر دین عموماً در قالب‌های منفعلانه و جبرگرایانه متمرکز است، در حالی که در پارادایم مدرن، تغییر دین عموماً از نقطه‌نظر عاملیت فعال (یعنی رفتار خودراهربر)، انتخاب، معنا و مذاکره شخصی تعریف می‌شود. پارادایم‌های «کلاسیک» و «مدرن» راه‌های متضادی را برای مفهوم‌سازی پدیده‌های یکسان ارائه می‌کنند» (۷). بر این اساس، دیدگاه کیلبورن و ریچاردسون یکی از نظریه‌های کاملی هستند که می‌کوشند فضای خالی فعال و منفعل را در یک نظریه واحد پر کنند.

کیلبورن و ریچاردسون (۱۹۸۸) (۸) سعی کردند ترکیبی از دیدگاه‌های کلاسیک و مدرن ارائه دهند. در جدول ۲، نوع شناسی تغییر دین نشان داده شده است.

در سلول اول فرد با بحران کوتاه مدت وارد مرحله تغییر ناگهانی می‌شود و بیش از تغییرات اجتماعی محصول تفاوت‌های فردی است. این نوع تغییر مذهب را تغییر مذهب سنت پل می‌نامند.

در سلول دوم، فرد باور خود را تغییر می‌دهد و تعهد خود را به دین جدید تقویت می‌کند. در نوع سوم، احساسات بر همه امور غلبه می‌کنند.

نوعی اثربخشی علی که نشان می‌دهد آنچه از نظر عاطفی برانگیخته می‌شویم یا به آن وابسته می‌شویم، قدرت فوق‌العاده‌ای بر کاری که انجام می‌دهیم کسب می‌کند. دلبستگی‌های عاطفی برخی از افراد را به وابستگی‌های مذهبی خاصی سوق می‌دهد.

تغییر دین روانی آسیب‌شناختی عموماً به صورت فردی یا ترکیبی بر تعارض‌های روان‌رنجور، پریشانی‌های روان‌شناختی، نیازهای برآورده‌نشده یا ناامیدی‌های نوکیش تأکید می‌کند. تغییر دین و تعهد به عنوان مکانیسم‌های جبرانی در نظر گرفته می‌شود که توسط افراد ناتوان از مقابله با سرخوردگی‌ها، شکست‌ها و ناامیدی‌های زندگی استفاده می‌شود.

در سلول سه (فعال-فردی)، شواهد مفهومی و تجربی دیگری از نوع تغییر دین جدید، تغییر دین تجربی را می‌بینیم. این مدل به صورت گروهی اتفاق می‌افتد. افراد نقش اعضای متعهد را بر عهده می‌گیرند. تغییرات آنها تدریجی و تجربی است، شبیه به نحوه یادگیری نقش‌های جدید در گروه‌های منظم. افراد این دسته از طریق شبکه‌های اجتماعی، برخوردهای تصادفی و رسانه‌ها، سبک‌های زندگی منحصربه‌فرد و گروه‌های اجتماعی متفاوتی را تجربه می‌کنند، بنابراین ممکن است به‌طور فعال و سیستماتیک از گروه‌های دیگر نمونه بگیرند و چندین تغییر را گزارش کنند.

۱- به او مأموریت داد، تا سفیر خداوند برای غیر یهودیان باشد. بدین ترتیب، پل که یهودی بود به مسیحیت گروید.

۲- ویلیام جیمز نخستین اندیشمند است که به موضوع تغییر دین نگاهی علمی داشته و پیرامون این موضوع شروع به مطالعه کرده است.

3-Kilbourne & Richardson

هستند. آن‌ها همچنین اصطلاحات فعال و منفعل را از هم جدا می‌کنند اما در یک نظریه به آنها نگاه می‌کنند (جدول شماره ۱).

نمونه بارز رویکرد کلاسیک با تأکید بر اصطلاحات منفعل، تجربه سنت پل^۱ که تجربه ای ناگهانی در تغییر دین است را در این گروه جا می‌دهد. در این رویکرد، تغییر ناشی از یک شکاف عاطفی-شناختی ناشی از یک حادثه منجر به تغییر دین بدون هیچ کنترلی از سوی فرد می‌شود و به همین دلیل رویکرد منفعل نامیده می‌شود. این مصداق منفعلانه، روانی و جبری است. نه تنها توصیف منفعلانه در دیدگاه کلاسیک‌ها دیده می‌شود بلکه متفکران مدرن نیز به این نوع از تغییر دین پرداخته‌اند. نظریه شستشوی مغزی از سال ۱۹۸۰ توجه زیادی را به خود جلب کرده است و بر تکنیک‌های متقاعد کننده و وادار کننده افراد به پذیرش باورها و رفتارهای رد شده قبلی تمرکز دارد.

دیدگاه‌های انفعالی در تغییر دین در حال حاضر محدود به این دو است. با این حال، طیف متفکرانی که نظریه‌های خود را بر اساس اصطلاحات فعال استوار می‌کنند، در دیدگاه‌های کلاسیک و مدرن قابل توجه تر است. در دیدگاه کلاسیک جیمز و پیروان فروید و اندیشه معاصر، گروه بزرگی از روانشناسان و جامعه‌شناسان تغییر دین را بر اساس اصطلاحات فعال مطالعه کرده‌اند.

برخلاف دیدگاه کلاسیک‌ها که فرآیند تغییر دین را منفعل می‌دانند، متفکران مدرنی که از نظریه شستشوی مغزی پیروی می‌کنند نیز بر رویکرد منفعل تمرکز می‌کنند. این دیدگاه از سال ۱۹۸۰ توجه زیادی را به خود جلب کرده است و بر تکنیک‌های متقاعد کننده وادار کردن افراد به پذیرش باورها و رفتارهای رد شده قبلی تمرکز دارد. حقیقت این است که افراد نه کاملاً فعال هستند و نه کاملاً تحت تأثیر شرایط و منفعل. به گفته جیمز^۲ (۶)، حتی در آگاهانه‌ترین اشکال تغییر نیز رگه‌هایی از تسلیم وجود دارد. علاوه بر این، یک فرد ممکن است در مراحل خاصی از زندگی کاملاً فعال یا برعکس کاملاً منفعل باشد. از این رو، تقسیم‌بندی‌های پارادایمیک فعال و منفعل صرفاً برای توضیح و تبیین است و لزوماً با واقعیت مطابقت ندارد.

نظریه کیلبورن و ریچاردسون

ترکیب طبقه‌بندی کلاسیک و مدرن با جیمز ریچاردسون، جامعه‌شناس دینی آمریکایی در مورد نقش فعال یا منفعل نوکیشان، تصویر دقیق‌تری از پویایی این حوزه به دست می‌دهد. ریچاردسون پارادایم کلاسیک را با مفروضات محرومیت و فشار بر انفعال انسان و پارادایم مدرن را با تأکید بیش از حد بر فردیت در نظر می‌گیرد. دیدگاه مدرن انسان‌ها را به عنوان موجوداتی ارادی توصیف می‌کند که به اعمال خود و دیگران در بافت اجتماعی معنا می‌بخشند.

۱- اگرچه مسیحیت توسط عیسی بنیان نهاده شد، اما تبدیل شدن آن به دین جهانی تحت تأثیر تلاش‌های پل بود. سنت پل در ابتدا یهودی ضد مسیح بود اما تغییر دین ناگهانی او ایده‌ای برای مطالعات پژوهشگران در حدود ۲۰ قرن بعد می‌شود. به روایت سنت پل در انجیل در یکی از سفرها در حدود سال ۳۱-۳۶ پس از میلاد، در جاده دمشق، شیانگاه شخص عیسی مسیح بر او ظاهر شد. مسیح او را به نام عبری اش خطاب کرد و این جمله را به او گفت: «شائول، شائول، چرا مرا آزار می‌رسانی؟» در ادامه مسیح شخصاً

جدول ۱- طبقه بندی نظریه های تغییر دین (برگرفته از ۱۰)

شرایط منفعل		شرایط فعال	
پارادایم قدیمی یا کلاسیک	سنت پل تغییر دین عرفانی	جیمز فرویدی ها (دانشجویان و پیروان تفکر فروید)	
پارادایم جدید یا مدرن	شستشوی مغزی ادگار شاین ^۱	نظریه های روانشناختی	نظریه های جامعه شناختی
		نظریه دلستگی کیرکپاتریک و گرنکوویست ^۲	شبکه های اجتماعی لوفلند و استارک ^۳ موتیف های تغییر دین لوفلند و اسکونود ^۴ دستاورد جمعی راجر آ. اشتراوس ^۵ هویت خراب گریل ^۶ دین طلبی هیریش ^۷ بازارهای مذهبی و انتخاب منطقی گارتل و شانون، استارک و فینکه ^۸ نقش تغییر دین اسنو و ماچالک ^۹ عوامل فرهنگی در تغییر دین رمبو ^{۱۰}

در سلول منفعل - درون فردی (سلول ۴)، چهار نوع تغییر دین اساسی وجود دارد: تغییر دین احیاگر، تغییر دین اجتماعی شدن، تغییر دین محرومیت و تغییر دین اجباری. نوع اول، دگرگونی یک موضوع جدی را در یک جمعیت دارای بار عاطفی توصیف می کند. بار عاطفی که بر

مثال دوم در همین گروه یعنی رانش اجتماعی بیش از هر چیز دیگری بر هویت تأکید دارد. افراد هویت خود را در چارچوب مشکلات خاص زندگی و استرسی که بر روند زندگی آنها تأثیر می گذارد، کشف می کنند. مذهب این افراد به تدریج و در حین تمرکز بر تعامل با دیگران تغییر می کند.

- 1- Edgar Schein
- 2- L. A. Kirkpatrick and P. Granqvist
- 3- Lofland and Stark
- 4- Lofland and Skonovd
- 5- Roger A. Straus
- 6- A. L. Greil
- 7- Max Heirich
- 8- Gartrell and Shannon, Stark and Finke
- 9- Snow and Machalek
- 10- Rambo

کیلیورن و ریچاردسون سلول یک را وابسته به انسان، سلول دوم را به عنوان روانشناختی، سلول سوم را به عنوان تعامل گرا و سلول چهارم را به عنوان محیطی-اجتماعی توصیف می کند.

در تعامل بین گزینه فعال و درون، تحول فردی قرار می گیرد به این معنا که افراد می توانند تغییر در فضای شخصی خود را بپذیرند (سلول یک). سلول دوم به منفعل و درونی بودن توجه دارد. تغییر دین عرفانی، تغییر باور در تغییر دین، تغییر دین مبتنی بر عواطف، و تغییر دین مبتنی بر آسیب روانشناختی را در این گروه جا می دهند. در سلول سه (فعال-بینافردی)، شواهد مفهومی و تجربی دیگری از نوع تغییر دین مدرن، یعنی تجربی دیده می شود. این مدل به صورت گروهی اتفاق می افتد. افراد نقش اعضای متعهد را بر عهده می گیرند. تغییرات آن ها تدریجی و تجربی است، شبیه به نحوه یادگیری نقش های جدید در گروه های منظم. در سلول چهارم (منفعل-بینافردی)، چهار نوع تغییر دین وجود دارد: تغییر دین احیاگر، تغییر دین اجتماعی، تغییر دین محرومیت و تغییر دین اجباری. این نظریه جزئیات دقیق بیشتری دارد ولی در کل نکته قابل نقدی که این تقسیم بندی را ایجاد کرده است، توجه به نوع عملکرد لحظه ایمان نوکیشان است.

دوش گروه گذاشته می شود باعث می شود افراد رفتارها و نگرش های خود را تغییر دهند.

در نوع دوم، دو فرآیند اجتماعی شدن از هم جدا می شوند. تداوم در جامعه پذیری و اجتماعی شدن بیش از حد. هر دو نوع قطعی هستند و بر اثرات مستمر اجتماعی شدن اولیه دوران کودکی تمرکز دارند. از این منظر، افراد در دوران کودکی تلقین می شوند و به ندرت چنین تلقیناتی با بزرگتر شدن فرد فراموش یا خنثی می شود. تداوم در اجتماعی شدن زمانی اتفاق می افتد که بزرگسالان با دیگرانی ارتباط برقرار می کنند که دیدگاهی مشترک دارند که اولین بار در دوران کودکی آموخته اند. هنگامی که دیدگاه های آموخته شده در دوران کودکی با وجود عدم حمایت اجتماعی تا بزرگسالی ادامه می یابد، احتمالاً "اجتماعی شدن بیش از حد" رخ می دهد.

در نوع سوم محرومیت ها در هر بعد اعم از اجتماعی، اقتصادی و محیطی باعث تغییر دین می شود. بحث اساسی این است که محیط های اجتماعی دارای درجه ای از محرومیت هستند و در نتیجه می توانند دگرگونی های متنوعی را در طیف های مختلف ایجاد کنند.

تغییر دین اجباری شامل فروپاشی عاطفی-اجتماعی فرد و تسلیم متعاقب آن به نیروهای گروهی قدرتمند در یک محیط کنترل شده است.

جدول ۲- انواع تغییر دین از دیدگاه ریچاردسون و کیلیورن

TYOLOGY OF CONVERSION TYPES

		Agency	
		Active	Passive
Level of Analysis	Intra-Ind.	1 Intellectual or Self	2 Mystical Belief Change Affectional Psychopathologic
	Inter-Ind.	3 Experimental Social Drift	4 Revivalist Socialization Deprivation Coercive

منبع: (۸)

است. نیلوفر با مطالعه بیشتر به مسیحیت (ایمان تدریجی) علاقه مند می‌شود و در نهایت در ایمان جدید (ایمان معجزه آسا) آرامش می‌یابد. در این مثال‌ها می‌توان بنا بر موارد و ترکیب فرآیندهایی که هر فرد طی کرده است، او را در سلول‌های مختلف نظریه کیلبورن و ریچاردسون جا داد. به عنوان مثال در مورد نیلوفر می‌توان فرآیند تغییر دین او را هم زیرمجموعه‌ای از سلول یک، هم دو و هم سه دانست (ارجاع به جدول ۱).

«روزهای سختی را در زندگی ام پشت سر گذاشتم. خیلی عصبی و بی‌قرار بودم. من همیشه نگران بودم. شوهرم سرطان و حال بدی داشت. از هر بعد مشکلات زیادی داشتم. روزی زانو زدم و گفتم: «خواهرم به من می‌گوید که عیسی مسیح را صدا کنم. او به تو کمک خواهد کرد، پس اگر تو هستی، خودت را به من نشان بده.» (مینا، ۶۸ ساله).

در این مورد، خواهر بسیار تأثیرگذار بوده است. مینا مدت‌ها در تغییر دین خود تردید داشت اما با وجود مشکلات فراوان و اصرار خواهرش بالاخره ایمان آورد. او تأثیر خواهر را اینگونه توصیف می‌کند:

«من در پرسشگری پیشینه فکری داشتم. و وقتی خواهرم از انجیل و آیات آن به من می‌گفت، بیشتر فکر می‌کردم، کتاب می‌خواندم، فیلم می‌دیدم و موضوعات زیادی را با هم مقایسه می‌کردم. طبق توصیه خواهرم، پروتستانیم را انتخاب کردم. چون پروتستان بود من هم این مذهب را انتخاب کردم. در حین مطالعه، اعتقادات سخت گیرانه‌ای به کاتولیک و ارتدکس دیدم. مرا به یاد تعصب مذهبی اسلامی انداخت» (مینا، ۶۸ ساله).

در این مثال، تغییر دین از طریق بشارت (The Evangelical Faith) اتفاق می‌افتد، اما نوکیش به دنبال راه‌حلی برای رفع سختی‌ها و مشکلات زندگیست (تجربه زندگی). مینا با خواندن کتاب و فیلم (ایمان تدریجی) سعی کرده بیشتر خود را قانع کند. مینا در جریان تغییر دین، در انتخاب فرقه منعقلانه عمل کرده است. با این حال، مانند بسیاری از نمونه‌ها، او از سد مقایسه بین ادیان قبلی و جدید عبور کرده است.

بشارت یکی از وظایف ضروری مسیحیان است که در هر مرحله از تغییر دین خود را نشان می‌دهد و یکی از راه‌ها و پایه‌های نظام تبلیغی است. دریافت بشارت خارج از سیستم کلیسا می‌تواند فرد به فرد، توسط همسران، دوستان و بستگان انجام شود، اما در دنیای پیشرفته امروزی، سیستم‌های تبلیغاتی بسیار گسترده عمل می‌کند. سی‌دی‌های زندگی مسیح، کانال‌های مختلف در شبکه‌های مجازی و تلویزیون‌های منحصربه‌فرد که به مسائل پیرامون مسیحیت می‌پردازند، دائماً در حال بشارت هستند.

سیستم تبلیغاتی کلیسا فراگیر است. آنها با ایجاد شبکه‌های ارتباطی خود در داخل و خارج از ایران، هر راه ممکن را برای نفوذ به جامعه امتحان می‌کنند. شبکه گسترده کلیسا پیچیده است و موضوع مطالعات مستقل است. با این حال، همین شبکه از کشیشان به عنوان سکان و راهنمایی در ایجاد چرخه بشارت و دعوت مردم به مسیحیت کمک می‌گیرد. کارکرد سیستم کلیسا در ایجاد موقعیت‌های معجزه‌آسا مؤثر است، زیرا بسیاری از مواردی که در مصاحبه‌ها به آن اشاره شده است،

طی تحقیقاتی که در بین زنان مسیحی شده ایرانی پناهجوی مقیم ترکیه انجام شد، انواعی از ایمان مسیحی استخراج شد که تنها بخشی از انواع معرفی شده در نظریه‌های نظریه‌پردازان بود اما جرقه سوال این مقاله را ایجاد کرد که آیا تنها توجه به لحظه اولیه تغییر دین می‌تواند معیار مناسبی برای تقسیم غیرفعال یا فعال بودن نوکیشان باشد؟

نقدی بر نظریه کیلبورن و ریچاردسون

با کمک مثال‌های زیر، تحلیلی از چگونگی روند دائماً پویای تغییر دین ارائه می‌شود تا بتوان نگاهی چند بعدی به این موضوع داشت. در تحلیل مثال‌های زیر سه عامل را باید در نظر گرفت: ۱. تغییر دین فرآیندی دائماً پویاست. ۲. تغییر دین می‌تواند در جنبه‌هایی فعال و در برخی بخش‌ها به طور همزمان منفعل باشد و این سیالیت حتی پس از استقرار دین جدید هم تا همیشه اتفاق می‌افتد. ۳. تغییر دین در فعال و مفعولیت انواع مختلفی دارد که بنا به شرایط هر مورد می‌تواند ترکیبی از هر کدام باشد. این نمونه‌ها را می‌توان به لحظه آغازین دین و یا روند مسیحی شدن مربوط دانست. ممکن است ایمان، حضور نوکیشان را در دین جدید تقویت یا تضعیف کند. انواع مختلف ایمان می‌توانند در طی فرآیند ایمان از نوعی به نوع دیگر تبدیل شوند و یا بر یکدیگر همپوشانی داشته باشند.

ایمان تبشیری^۱

در این نوع ایمان، دین جدید از طریق یکی از خویشاوندان یا یک مبشر (مبلغ) معرفی می‌شود. مردم به ندرت دین جدیدی را می‌شناسند و رویارویی آنها با مبشر، آنها را به سمت مسیحیت سوق می‌دهد. اینکه چه کسی نمایندگی دین جدید را بکند در روند تغییر دین اثر دارد. برای مثال، هنگامی که اعضای بسیار نزدیک خانواده مبشر هستند، رابطه نزدیک و تماس مکرر آنها باعث می‌شود «دریافت کننده بشارت» بیشتر تحت تأثیر قرار گیرد:

«دوست برادرم آرش مرد خوبی بود. من او را می‌شناختم. او یک مسیحی بود. در سه-چهار جلسه اول گفتم این پسر، آرش، چقدر حرف می‌زند! ولی کم کم وقتی بیشتر با او آشنا شدم و معاشرت کردم و نشستیم حرف زدیم، مقداری کتاب خواندم، مقداری کلام را خواندم (کتاب مقدس)، متوجه شدم که با آنچه اسلام می‌گوید متفاوت است، بسیار متفاوت است. یعنی فقط آرامش نیست وقتی مثلاً می‌گویی من به تو ایمان دارم من بچه خدا هستم خدا نور است ناخودآگاه همه چیز در زندگی شما تغییر می‌کند، شاید شما حتی متوجه نمی‌شوید. باور نکردنی است که چقدر رابطه شما با مردم تغییر می‌کند» (نیلوفر، ۳۱ ساله).

در این مثال، نیلوفر بشارت مسیحیت را از طریق دوست برادرش (ایمان تبشیری) دریافت می‌کند. آشنایی اولیه او با مسیحیت از طریق بشارت است. اما مراحل تغییر دین او ترکیبی از کنش و واکنش فعال و غیرفعال

^۱ - معنای بشارت در مسیحیت و مسئولیتی که بر عهده مسیحیان گذاشته می‌شود مد نظر است و استفاده‌های ایدئولوژیک از این واژه مد نظر نیست. در اسلام به جای بشارت از اصطلاح تبلیغ استفاده می‌شود.

«خداوند نیز در انتخاب این کلیسا نقش داشته است. وقتی به ترکیه آمدم دعا کردم و از خدا خواستم: پروردگارا! من از شما می‌خواهم کلیسایی را به من نشان دهید که نزدیک منزلم باشد و در آن عشق و وفاداری بیشتری نسبت به شما وجود داشته باشد. بعد از دو هفته، این خانه را پیدا کردیم و متوجه شدیم که خانه ما ده دقیقه با کلیسا فاصله دارد و به من یادآوری کرد که این خدا بود که راه مرا باز کرد» (مینا، ۶۸ ساله).

کلیسا نیز این باور را به نوکیشان القا می‌کند. این باور در ذهن مسیحیان ایجاد می‌شود که خداوند آنها را به طور خاص انتخاب می‌کند و این انتخاب در تمام مراحل زندگی آنها مؤثر است. در این تسلیم شدن به سرنوشت، بسیاری از برنامه‌های ضروری زندگی تحت تأثیر قرار می‌گیرد و حتی ممکن است سفر پناهنجویان در میانه راه متوقف شود.

در هنگام نیایش ممکن است اعجازی رخ دهد و مردم گریه کنند، غش کنند و ناگهان شروع به صحبت با زبانی نامفهوم کنند. همه این موارد ایمان معجزه آسایی است که به ایمان آنها قوام و قوت بیشتری می‌بخشد. گرچه از دیدگاه نوکیشان، بروز چنین رفتارهایی تفاوتی بین ابراز کننده و دیگران ایجاد نمی‌کند، اما نمی‌توان این دیدگاه را به طور قطع پذیرفت. بنابراین، ظهور معجزات در دین تنها محدود به لحظه ایمان نیست.

«اگر در آن لحظه گریه کنم، آنقدر از حضور خداوند لبریز می‌شوم که بی اختیار اشکم می‌ریزد. این پر شدن حضور خدا برای همه یکسان نیست. کسی می‌افتد، کسی روی زانو می‌نشیند و کسی گریه می‌کند» (سولماز، ۴۰ ساله).

«اسمش غش نیست وقتی احساس خوبی داریم، قدرت ایستادن روی پاهایمان را نداریم. چند لحظه بیشتر طول نمی‌کشد. پس از آن، شما کاملاً فکر می‌کنید که در آغوش و حضور خدا هستید. گرمای جذابی درون شما را احاطه می‌کند و فضا عطری خوب و متفاوت دارد» (مینا، ۶۸ ساله).

مسیحیان معتقدند که پس از خواندن دعای نجات، روح القدس در بدن آنها ساکن می‌شود و هدایای (عطیه) مختلفی به آنها می‌دهد و آنها را با هدایای روحانی مجهز می‌کند (اول قرنتیان فصل ۱۲ آیات ۴ تا ۱۱). این هدایا شامل صحبت با روح القدس (هدایای زبانی)، شفا، عبادت، موعظه و غیره است. هدیه شخص را قادر می‌سازد تا اعمال خارج از اراده را انجام دهد:

«ما از کشیش کلیسا درسی آموختیم که هر یک از ما مسیحیان فیض یا هدیه‌ای از جانب خدا دریافت می‌کنیم. یکی بشارتگر است، یکی عبادت کننده، یکی مهربان است، یکی مهمان نواز و مشوق. یعنی حتی تشویق هم یکی از موهبت‌های خداوند است. بنابراین، یک فرد ممکن است همه اینها را داشته باشد، یکی یا هر دو. بعد از فهمیدن موضوع، به خودم گفتم که مبشر نیستم. من اگر مبشر بودم می‌توانستم بروم بشارت دهم. خدا این هدیه را به من نداده است. من یک نمازگزار هستم. من عبادت می‌کنم. فقط بعضی‌ها این موهبت را دارند. همه نمی‌توانند خدا را پرستش کنند، هنگام خواندن سرودهای پرستشی من، ده‌ها نفر به وجد می‌آیند. مثلاً غریبه‌ها و مهمانان بعد از عبادت نزد من آمدند و جداگانه به من گفتند که از دیدن عبادت شما خوشحال می‌شویم. این اتفاق نه یک بار بلکه بارها رخ داده است» (ندا، ۳۹ ساله).

پس همانطور که از تجربه نوکیشان پیداست ایمان اعجازی الزاماً ناگهانی و تنها به شیوه سنت پول بروز پیدا نمی‌کند بلکه شیوه‌های متنوعی دارد که گاهی در لابه‌لای آیات و درس‌ها و آموزه‌های کلیسا نیز قابل مشاهده است.

به عنوان شهادت در مقابل سایر اعضای کلیسا آورده می‌شود. اعضای کلیسا در مورد تجربیات مختلف خود صحبت می‌کنند. این بخشی از شهادت و آزمایش ایمان است.

ایمان اعجازی

نوع دیگری از اعتقاد به مسیحیت ایمان معجزه آسا است. این نوع ایمان می‌تواند تحت تأثیر عواملی مانند دریافت عطیه، پیام و الهام نیز اتفاق بیفتد. این نوع ایمان می‌تواند در همان برخورد اول در انسان تغییراتی ایجاد کند و اولین گام تغییر دین رخ دهد، اما از سوی دیگر حتی بعد از باور هم قابل تکرار است:

«من از طریق معجزات مسیحی شدم. به نظر من دو نوع از مردم می‌خواهند مسیحی شوند. یا باید معجزه‌ای ببینند، یا باید به سؤالاتشان پاسخ داده شود. من هیچ سوالی نداشتم، اما معجزه‌ای برای من اتفاق افتاد» (سارا، ۲۶ ساله).

این درک معجزه آسا ممکن است در رویا رخ داده باشد و دائماً در طول فرآیند ایمان تکرار شود:

«خواب بودم ناگهان صدای مردی را شنیدم. صدای مرد آنقدر قوی و مصمم بود که احساس کردم حتی شیشه‌ها شکسته است. حتی من فکر کردم خدای اسلام برای جنگ با من آمده است. حرکت کردن برای من سخت بود، به خصوص بعد از بستری شدن در چندین بیمارستان و بیهوشی طولانی مدت. من ۱۲ عدد متادون خورده بودم (به قصد خودکشی) و همه می‌گفتند غیرممکن است که از کما برگردم و آن صدا آنقدر بلند و شدید بود که جیغ زدم و از خواب پریدم. پسر همزمان با من کلمه‌ای را در اتاق شنید که به نظر ما یک کلمه عربی بود، اما یک کلمه عبری است، یک نفر گفت: هله لویا. وقتی به این کلمه گوش دادیم وحشت کردیم. سپس چند ساعتی یکدیگر را در آغوش گرفتیم و خوابیدیم» (سایه، ۴۸ ساله).

سایه در لحظه خودکشی این خواب را دیده است. قبل از این الهام، او مسیحیت را از طریق کانال تلویزیونی شناخته بود. او مایل بود به طور موقت مسیحیت را بپذیرد زیرا به دنبال راهی برای بازگرداندن سلامتی خود بود. او سابقه ای از تجربیات چالش برانگیز در زندگی خانوادگی، بیماری شدید جسمی و اعتقاد قوی به اسلام داشت. او حاضر بود به هر طریقی از شر بیماری خلاص شود. سرانجام، پس از آشنایی با مسیحیت، رویایی الهام بخش راه جدیدش شد.

با این حال، نمونه‌های دیگری از درک معجزه وجود دارد. وقتی تغییر دین اتفاق افتاد یا به عبارت مسیحی رستگاری و نجات حاصل شد، تفسیر راویان از معجزات، مکاشفات و دریافت پیام و توجه خاص عیسی یا خداوند در هر مصیبت متفاوت می‌شود. این معجزات می‌توانند طیف وسیعی از دریافت شفا یا رهایی از یک مشکل خاص باشند.

پس از اعتقاد به مسیحیت، ذهنیت‌هایی ایجاد شده است. این ذهنیت‌ها نشان می‌دهند که سرنوشت در انتخاب هر مرحله از زندگی مسیحیان جدید به ویژه در هدایت آنها به این دین نقش داشته است. مسیحیان بر این باورند که خدا انتخاب آنها را تعیین می‌کند و این خداست که در طول زندگی آنها مسیر را برای آنها برمی‌گزیند که اغلب پاسخ‌دهندگان عبارت "لمس از جانب خدا" را به کار می‌برند:

«مسیح مستقیماً آمد و من را انتخاب کرد. او مرا بلند کرد. هیچ کس به من بشارت نداد. هیچ کس جرات نداشت به من بشارت بدهد» (شیوا، ۴۴ ساله).

ایمان تدریجی (پرسشگرایانه)

فرآیند اعتقاد به مسیحیت ممکن است پس از دریافت بشارت یا معجزه و یا با مطالعه و تفکر آغاز شود. ممکن است فرد نیاز داشته باشد که از پل شک عبور کند تا قدم‌های قاطع تری بردارد.

تغییر دین یک فرآیند تدریجی است، زیرا هر روز با روز قبل و بعد متفاوت است. نوکیشان در تلاش هستند تا دانش خود را در این زمینه افزایش دهند و شبهات را برطرف کنند. سعی می‌کنند در این راه حقانیت انتخاب خود را ثابت کنند و تا آخر راه را ادامه دهند. ممکن است در هر مرحله از این مسیر منحرف شوند یا آن را به دین و ترجیح دیگری تغییر دهند. به طور خلاصه، تردید در انتخاب در هر مرحله ممکن است. پرسش و مطالعه می‌تواند نقطه شروع تغییر دین باشد.

«من معتقدم مسیحیت منطقی است و داشتن خدایی غیر از خدای تثلیث غیرممکن است. خدای تثلیث چیست؟ خدای تثلیث یک جوهر واحد در سه شخص مختلف است: پدر، پسر و روح القدس. چه مفهومی دارد؟ پدر محبت است، پسر مورد محبت است و روح القدس عشق بین پدر و پسر است. ما در مسیحیت می‌گوییم که خدا جوهر عشق است. محبت خدا در درون اوست. این یک کنش است. از آنجا که خدا کامل است، عشق او نیز واقعی است. کسی که عشق می‌ورزد باید یک معشوق داشته باشد، البته مسیح یک اصطلاح یهودی است، در اینجا بهتر است بگوییم پسر، کسی که باید دوست داشته شود، پسر است و روح حاکم بین آنها روح القدس است... اینگونه بود که تثلیث برای من کاملاً توجیه شد و من آن را به طور منطقی پذیرفتم» (کیارا، ۲۸ ساله).

در مثال بالا تغییر بیان پاسخ دهنده نسبت به سایرین مشهود است. علاوه بر این که مؤمنان ممکن است علاقه مند به مطالعه و پرسش باشند، سیستم کلیسا کلاس‌های مذهبی مختلفی را برای اعضای خود تشکیل می‌دهد. در این کلاس‌ها سعی می‌شود قسمت‌های مختلف کتاب مقدس تفسیر و مسیحیت با سایر ادیان مقایسه شود.

«چون در کلیسا خدمت می‌کنم، زمان زیادی را در کلیسا می‌گذرانم. ما سه روز در هفته برنامه‌ای داریم به نام اصحاب، یعنی دوستانی که تازه مسیحی شده‌اند و به اندازه کافی درباره مسیحیت نمی‌دانند. ما قدم به قدم با آنها در مورد کتاب مقدس، دعاها، فرزندخواندگی و غیره کار می‌کنیم. ما سه شنبه‌ها عبادت می‌کنیم. چهارشنبه‌ها نماز دسته جمعی داریم. جمعه‌ها هم آموزش» (لیلا، ۳۸ ساله).

آموزش و ترویج آگاهی نه تنها برای مؤمنان بلکه برای سیستم کلیسا نیز مهم است. اگر آگاهی در مورد دین جدید افزایش یابد، بهتر می‌توان دیگران را هم در مورد تصمیم خود متقاعد کرد یا آنها را دعوت کرد. کلیسا با ارائه امکانات آموزشی مختلف بر این موضوع تأکید دارد. گروندگان می‌توانند در الهیات مسیحی مدرک بگیرند، و گاهی اوقات این مدرک معادل مدارک دانشگاهی توصیف می‌شود.

ایمان غیر ارادی

گاهی افراد به اجبار و بدون گذراندن هیچ فرآیندی مسیحیت را انتخاب می‌کنند و سپس وارد فرآیند تغییر دین می‌شوند. این نوع ایمان می‌تواند مصداق ایمان اجباری باشد. این اجبار به دلیل اصرار بیش از حد مشربین اتفاق می‌افتد. افراد فقط تغییر را برای از بین بردن تمایلات بیش از حد

خود یا دیگری می‌پذیرند و به دلیل شرایط زندگی، فرآیند تغییر دین را دنبال می‌کنند.

«خاله من در آلمان مسیحی شد. روزی او به من زنگ زد و شروع کرد به گریه کردن. در حالی که گریه می‌کرد، گفت: من نجات پیدا کردم. تو نجات پیدا نکردی! اگر می‌رم نمی‌توانم تو را در دنیایی که هستم ببینم. تو در آن دنیا نخواهی بود. ده روز به همین منوال گذشت. یکی از آن شب‌ها دوباره زنگ زد و دقیقاً کلمات را تکرار کرد. گوشی را از گوشم برداشتم و گفتم خدایا چرا ول نمی‌کنی؟ او بسیار ناامید و غمگین بود. به خودم گفتم: این بیچاره را به خاطر خودخواهی خود از بین می‌بری. من دعای نجات را با او تکرار کردم تا احساس راحتی کند» (ندا، ۳۹ ساله).

ندا اکنون به مسیحیت اعتقاد راسخ دارد و در بسیاری از فعالیت‌های کلیسا شرکت دارد. اگر در ابتدا با اصرار ایمان آورد، اما در ادامه روند ایمان، با پرسش و دریافت الهام، کاملاً به مسیحیت ایمان آورد. گرچه جنبه‌های مختلفی از ایمان اجباری مانند داستان ندا وجود دارد، اما مبانی دیگری می‌تواند این اجبار را به علاقه و تغییر دین تبدیل کند.

در مثال زیر، ریحانه به دلیل شرایط شوهرش مومن می‌شود. او در جریان ایمان، خود به پرسش و تحقیق پرداخت. در مقطعی از پرسش دست کشید و ایمانش را پذیرفت. در این مثال، ایمان اجباری با پرسشگرایانه ترکیب شده است:

«من کاملاً ناخواسته مسیحی شدم. چون خیلی به دین قبلی‌ام وابسته بودم، به دلیل اتفاقی که برای شوهرم افتاد، مسیحی شدم. الان تقریباً دو سال و نیم است که اینجا (ترکیه) هستم. من از آن دسته افرادی بودم که دوست داشتم در مورد چیزهای جدید تحقیق کنم، نه لزوماً به آن اعتقاد داشته باشم، می‌خواستم بدانم، اما هر چه در این روند جلوتر رفته، واقعیت مسیحیت را بیشتر و بیشتر درک کردم. بنابراین، بیشتر تحقیق و مطالعه کردم و تشویق شدم تا اینکه به جایی رسیدم که احساس کردم درست است زیرا من و شوهرم در نهایت به خدا ایمان داریم...» (ریحانه، ۳۲ ساله).

ورود به دین جدید نه تنها یک عمل فردی بلکه یک کنش بین فردی و جمعی است. تجارب مشابه افراد باعث می‌شود که آنها فعالیت‌های مشابهی را در زندگی دنبال کنند و همدلی بیشتری نشان دهند. به این ترتیب، ایمان قویتری در طی فرآیند تغییر دین پدیدار می‌شود. ساختار کلیسا هم به همین دلیل برای مدیریت و سازماندهی اقدامات جمعی شکل گرفت.

بحث و نتیجه گیری

به گفته هتی زاک، پارادایم سومی نیز وجود دارد، پارادایم بیوگرافی - روایی. نظریه او با پارادایم‌های پیشنهاد شده توسط ریچاردسون متفاوت است. زوک پارادایم خود را به تفصیل در زیر شرح می‌دهد:

«پارادایم زندگی‌نامه‌ای - روایی شرح و بسط پارادایم بین فردی فعال است. نوکیش به عنوان فردی پویا تلقی می‌شود که به دنبال دگرگونی زندگی و خود از طریق الگوهای مذهبی - فرهنگی ارائه شده در روایت‌های تغییر دین است. بنابراین تغییر دین کمتر به سن خاص مرتبط می‌شود و به کل تاریخچه زندگی فرد مرتبط می‌شود. تحول ممکن است هم جنبه عاطفی و هم جنبه عقلانی داشته باشد. در اصل، همه کارکردهای انسانی را در بر می‌گیرد. به جای توالی رفتار/باور، بر تعامل بین باورها و رفتار تأکید شده است. پارادایم جدید را باید به عنوان

توجه به مصادیق در چهار گروه بشارتی، اعجاز، پرسشی و غیر ارادی به این معنا نیست که در بین مؤمنان فقط این چهار طبقه بندی وجود دارد، بلکه انواع دیگری را نیز می توان استخراج کرد. از سوی دیگر عوامل دیگری مانند تجربیات فردی و اجتماعی بر نوع ایمان تأثیر می-گذارد. در واقع، هدف اصلی این مقاله نشان دادن پیچیدگی تعبیر دین است. بنابراین تقسیم بر اساس لحظه اولیه ایمان بدون در نظر گرفتن همزمان عوامل فردی، محیطی و اجتماعی و ادغام و تأثیر متقابل انواع تغییر دین بر یکدیگر امکان پذیر نخواهد بود.

حامی مالی

تمام منابع مالی و هزینه پژوهش و انتشار مقاله تماماً بر عهده نویسندگان بوده و هیچ گونه حمایت مالی دریافت نشده است.

ملاحظات اخلاقی

پیش از اجرای پژوهش از شرکت کنندگان رضایت آگاهانه کتبی گرفته شد و تمام شرکت کنندگان با رضایت خود در پژوهش شرکت داشتند و محققان به آن‌ها اطمینان دادند که نتایج تحقیق محرمانه خواهد بود.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

این پژوهش برگرفته از پایان نامه دکترای و زیر نظر کمیته اخلاق دانشگاه آنادولو اسکی شهیر ترکیه انجام گرفته است. تمام نکات اخلاقی شامل رازداری، در اولویت بودن سلامت روان شناختی شرکت کنندگان، امانت داری، دقت در استناددهی، قهرمانی از دیگران، رعایت ارزش‌های اخلاقی در گردآوری داده‌ها، رعایت حریم خصوصی شرکت کنندگان توسط پژوهشگران مد نظر قرار گرفته است.

مشارکت نویسندگان

مقاله برگرفته از پایان نامه مقطع دکتراست. نویسنده اول دکتری و نویسنده مسئول است؛ نویسنده دوم استاد راهنمای پایان نامه می باشند.

تعارض منافع

این مقاله برگرفته از رساله دکترای تحت عنوان «تغییر دین زنان پناهجوی ایرانی در فرآیند جستجوی هویت: مورد مطالعه اسکی شهیر» است (گروه جامعه شناسی، دانشکده ادبیات، دانشگاه آنادولو، اسکی شهیر، ترکیه) است و با منافع شخصی یا سازمانی منافات ندارد.

اجتماعی-فرهنگی توصیف کرد تا بین فردی. این تنها روابط و شبکه های فرد نیست که باید مورد بررسی قرار گیرد، بلکه زمینه اجتماعی-فرهنگی گسترده تر نیز باید مورد بررسی قرار گیرد، از جمله سنت مذهبی خاص فرد (برای تشخیص مدل های تغییر دین، معنای باورها و مناسک) و آن توسعه اجتماعی-سیاسی و فرهنگی نوکیش است» (۱۳).

نظریه پردازانی مانند زاک لزوم ایجاد تغییر در دیدگاه دوگانه به اشکال تغییر دین را عیان می کنند. نظریه های نوینی که در حال استخراج هستند نشان می دهند که نمی توان تغییر دین را فقط به کنش های اولیه نوکیشان معطوف کرد.

بر اساس آنچه از روایات زنان استخراج شد، مواردی وجود داشت که زنان در ابتدا یا در مرحله ای از ایمان منفعل عمل می کردند و در نقطه ای دیگر نقش فعال داشتند و یا برعکس. حتی اگر بتوان دقیقتر اشاره کرد، پرسش شوندها در تمام جنبه های فرآیند تغییر دین مشارکت فعال ندارند. با این حال، آنها ممکن است در عبادت فعال اما در بشارت منفعل باشند. این تفاوت‌ها نشان می دهد که اگر مؤمنی با ویژگی برجسته وارد دین جدیدی شود، آن ویژگی قابل تغییر است، بنابراین نوع ایمان نیز تغییر می کند. همچنین باید توجه داشت که انواع ایمان می توانند به طور موازی با هم اتفاق بیفتند یا همپوشانی داشته باشند.

در انواع ایمان استخراج شده از پاسخ دهندگان زن مطالعه حاضر، شباهت‌هایی با برخی از موارد در نظریه ریچاردسون وجود دارد. مثلاً ایمان بشارتی توسط یکی از آشنایان انجام می شود، اما نکته اینجاست که در عین تعامل، می تواند در انواع دیگر تغییر دین نیز ظهور پیدا کند. اما در خصوص طبقه بندی نظریه پردازان انتقاداتی وجود دارد که سعی شد با استخراج نمونه‌هایی از پژوهش حاضر، آنها را در موارد زیر خلاصه کرد:

- بدون آرایش ساختاری مانند کلیسا، تغییر دین نمی تواند صرفاً یک کنش فردی باشد، بلکه تعامل بین فرد و جامعه لازم است.
- بنابراین تغییر دین می تواند همزمان هم در سطح درونی و هم در سطح بیرونی اتفاق بیفتد و تفکیک این دو امر دشوار به نظر می رسد.
- اگر بپذیریم که تغییر دین یک امر فرآیندی است، تفکیک کنش نوکیشان به منفعل و فعال بر اساس لحظه اولیه ایمان قابل بازنگری است. فعالیت‌ها در موقعیت‌ها و لحظات و تحت تأثیر عوامل درونی و بیرونی قابل دگرگونی و تغییر است، بنابراین ممکن است فرد نوکیش در طول فرآیند تغییر دین انواع مختلف دیگری از ایمان را نیز تجربه کرده باشد که برخی از آنها ممکن است سال‌ها پس از تغییر دین او ظاهر شوند.

به طور خلاصه، انواع تغییر دین مرز خاصی ندارند، اما هر کدام می توانند به تعداد مختلف با هم تداخل داشته باشند و به طور همزمان اتفاق بیفتند. تقسیم بندی بر اساس نوع فعل (فعال/مفعول) مؤمنان نیاز به بازنگری دارد تا جایگاه فعالیت در مراحل و فرآیند ایمان روشن شود.

References

1. Leeming, D. A., Madden, K., and Marlan, S. (2010), *Encyclopedia of Psychology and Religion*, Blanton-Peale Institute, Springer Link.
2. Lofland, J., and Stark, R. (1965). *Becoming a world-saver: A theory of conversion to a deviant perspective*. *American Sociological Review*, Vol. 30, No. 6, pp. 862-75.
3. Greil, A. L., and Rudy, D. R. (1984). *What Have We Learned from Process Models of Conversion? An Examination of Ten Case Studies*. *Sociological Focus*, Vol. 17, No. 4, pp. 305-323.
4. Rambo, L. R. (1999). *Theories of conversion: understanding and interpreting religious change*. *Social Compass*, Vol. 46, No. 3, pp. 259-271.
5. James, W. (1917), *The Varieties of Religious Experience: A Study in Human Nature*, New York.
6. Kilbourne, B., and Richardson, J. T. (1989). *Paradigm Conflict, Types of Conversion, and Conversion Theories*, *Sociological Analysis*, Vol. 50, No. 1, pp. 1-21.
7. Richardson, J. T. (1985). *The Active vs. Passive Convert: Paradigm, Conflict in Conversion/Recruitment Research*. *Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 24, pp. 163-179.
8. Ansari, M., & Shojaei Zand, A. R. (2016). *Religious Conversion from Islam to Christianity*, Master thesis in sociology, Tehran, Tarbiat Modarres University.
9. Gooren, H. (2006). *The religious market model and conversion: Towards a new approach*. *Exchange*, Vol. 35, Iss. 1, pp. 39-60.
10. Gooren, H. (2007). *Reassessing Conventional Approaches to Conversion: Toward a New Synthesis*, *Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 46, Iss. 3, pp. 337-353.
11. Gooren, H. (2010a). *Religious Conversion and Disaffiliation: Tracing Patterns of Change in Faith Practices*. *Palgrave Macmillan*.
12. Gooren, H. (2010b). *Conversion Careers and Culture Politics in Pentecostalism: Time, Space and Mobility in Four Continents*. *PentecoStudies: An Interdisciplinary Journal for Research on the Pentecostal and Charismatic Movements*, Vol. 9, No. 2, pp. 7-28.
13. Zock, H. (2006). *Paradigms in Psychological Conversion Research: Between Social Science and Literary Analysis*. In A. L. Molendijk, W. V. J.
14. Hood, R., Hill, P. C., and Spilka, B. (2009). *The Psychology of Religion*, (4th Ed). New York & London: The Guilford Press.
15. Imawati, R. (2018). *The Contribution of Social Support and Religious History on Religious Conversion: A Quantitative Study in South Tangerang*. *Advances in Social Science, Education, and Humanities Research*, Vol. 153, pp. 67-72.
16. Koser Akcapar, S. (2006). *Conversion as a migration strategy in a transit country: Iranian Shiites are becoming Christians in Turkey*. *International Migration Review*, 40, 817-853. (Accessed 13/09/2021).
17. Koser Akcapar, S. (2019). *Religious conversions in forced migration:*

Comparative cases of Afghans in India and Iranians in Turkey. *Journal of Eurasian Studies*, 10(1) 61-74.

18. Rambo, L. R. (1995). *Understanding of Religious Conversion*. New York: Yale University Press.
19. Rambo, L. R. (2003). *Anthropology and the Study of Conversion*. In S. D. Glazier AND A. Buckser (Eds.), *The Anthropology of Religious Conversion*, (16th Ed.), pp. 210-220. Rowman & Littlefield Publishers.

